

П Р Е Д Г О В О Р

Два су века откако се у Будиму појавила чувена књига сомборског пароха Аврама Максимовића „Пчелар“, односно „Нови пчелар“, написана на славеносрпском језику који је крајем XVIII и почетком XIX столећа био у употреби образованих слојева српске грађанске класе пре свега у Војводини, а и у другим крајевима тадашње Хабсбуршке монархије.

Првих осам страна, па и насловна страна „Пчелара“, односно „Новог пчелара“, има други слог, остали садржај овог изузетног дела првог српског пчелара-писца Аврама Максимовића потпуно је исти.

У рукама вам је, након 1810, прво фототипско, и не само фототипско, издање велике књиге, која је први систематски рад те врсте код нас и *једна од најбољих књига оног доба из те области.*

За ову велику прилику, за двестагодишњицу, прву књигу у Срба о пчеларству приредио је са славеносрпског на српски језик познати пчелар и одлични језички зналац Милош Антонић, коцелјевачки парох.

Знаменита књига има 240 (2+XVI+198+24) страна и подељена је на теоретски и практични део.

Први део („Апстрактна размишљања – теоретска – која садрже неопходна знања о пчелама“) обухвата 15 глава посвећених пчелама уопште и пословима пчела; воску, саћу и меду; држању, положају, набављању, умножавању и становању пчела; познавању добрих кошница, знацима ројења, производњи матица, болестима и непријателјима пчела; размишљању и учењу пчелара („Боље је имати мање кошница и добрих, него много и сиромашних“) и - разго-

вору пчелара међу собом.

Други део („Радни – практични – у којем се све вештине пчеларења у пролеће, лето и јесен и нужна старања објашњавају“) има 19 глава о изношењу пчела на пашу; потхрањивању или прехрањивању мршавих пчела, шумском пчелињаку; о томе како добру годину за пчеларење препознати; о преношењу кошница, лечењу болести, грабежу пчела и о непријатељима пчела; о природним ројевима, средствима за стресање ројева и вештачким ројевима; о јесењим пословима, зимовању и убијању кошница; о исцеђивању меда, топљењу воска и справљању шербета; о начину рада с пчелама и о зимском пчелињем страдању. Са 59 језгровитих подука, Аврам Максимовић бриљантно заокружује животни пчеларски календарски практикум („Пчелар свагда има се учити“).

На крају књиге је дат импресивни списак пренумераната.

Међу 353 претплатника (168 свештених и 185 грађанских лица) налазе се: митрополит карловачки Стеван Стратимировић са 20 књига, епископ вршачки Видак са 10, епископ бачки Гедеон Петровић са 10, високоучени Доситеј Обрадовић са 10, а по једну књигу претплатили су Лукијан Мушички, високоучени Јоаким Вујић, Милош Видаковић, Сава Меркаил, Димитрије Фрушић, Павле Атанацковић, Косма Јосић, благородни и високоучени Аврам Мразовић, филозофије доктор Јован Берић, проф. Пештанског универзитета др Лудвиг Митерпахер...

Међу именима пренумераната су и Јелена, мајка Аврамова, супруга Софија и петоро деце: Јулија, Ана, Гаврило, Урош и Јустина.

На књиџу Аврама Максимовића пресудно је утицао митрополит карловачки Стефан Стратимировић, за кога је његов савременик мудри Доситеј Обрадовић записао: „Нека се утеши и возрадује цели србски род, који благодарећи Богу, сад слободно може рећи: Такав нам (дође) архијереј: благ, родољубив и просвештен“.

„Пчелар“, односно „Нови пчелар“, био је радо и свесрдно прихваћен и у пракси коришћен.

Уз то је изазивао и двоумљења: да ли је реч о једној или о две књиге и - који је егземплар прво штампан.

На стогодишњицу излажења „Пчелара“, односно „Новог пчелара“, огласили су се у „Бранковом колу“, тим поводом, знаменити професори и пчелари Јован Живановић и Иван Маширевић.

Иван Маширевић је „опазио да се натпис, приказ и предговор у његову егземплару не слажу са натписом, приказом и предговором“ у егземплару Јована Живановића изразивши следећи став:

„Хотећи да се и у „Бранковом Колу“ учини спомен на овог знаменитог Србина, ученог и узорног свештеника и првог књижевника српског у пчеларству поводом стогодишњице његова знаменог и по старини и по вредности дела а првог те врсте у Српству, хоћу уједно у овом књижевном листу да изазовем решење једне замршености о том књижевном делу Аврама Максимовића“.

Не упуштајући се у нагађања о споменутих разликама, И. Маширевић је замолио Ј. Живановића да саопшти свој извор „па ће тиме уклонити недоумицу и задовољити радозналост многих читалаца“.

Јован Живановић се огласио:

„Текст је у једном и другом егземплару исти само се разликује по натпису, приказу и предговору“.

Сад је питање, који је егземплар прво штампан: Да ли „Пчелар“ или „Нови пчелар“?

Јован Живановић је поново био недвосмислен:

„Ја мислим да је Аврам Максимовић прво штампао Нови пчелар“.

Јован Живановић је изнео и следеће објашњење:

„Ја мислим да је Авраму Максимовићу митрополит Стратимировић казао, да у натпису своје књиге избаци оно Нови, па да остави само Пчелар, јер неће да Пчелар има какве свезе са оним буђевачким упутом, који је написан чистим српским језиком, којему је он био противан. Он то упутство није сматрао за своје, јер је латиницом и српским језиком написано, а ћирилицом и славеносрпским језиком није било српске пчеларске књиге прије Аврамовог Пчелара, зато нема смисла, да се зове Нови Пчелар, него само Пчелар“.

Наиме, пре његове књиге изашло је у Сомбору, 12. маја 1789. године, веома занимљиво *Учуйісіиво како треба рақіііи*

око *йчела* написано на „илирском“ језику, како се у Аустријском царству након административних мера од 1779. године, називао језик православног и католичког становништва, тј. Срба и Хрвата. Написао га је икавским наречјем, а штампао архаичном латиницом бачки камерални пчеларски инспектор у Сомбору Јосип Толди. То упутство је после преведено са „илирског“ на мађарски и немачки језик.

Осим наслова књизи Аврам Максимовић је изменио и приказ (посвету) и предговор. Митрополит Стратимировић се наводно није задовољио приказом у „Новом пчелару“, тражио је да се измени, „јер му је био сувише достојанствен, тражио је мало више сервилности“.

Кад се упореде прикази, тако некако и испада.

У приказу у „Новом пчелару“ написао је само неколико лепих речи о митрополиту, док је у „Пчелару“ то много богатије казао. Тако исто је Аврам Максимовић изменио и предговор и у њему споменуо поименце књиге пчеларске које је добио из библиотеке митрополита Стратимировића, а које није споменуо у „Новом пчелару“.

Јован Живановић закључује:

„Јасно се дакле види зашто је Аврам Максимовић морао поново штампати у Пчелару натпис, приказ и предговор, те отуда имамо по садржају једну исту пчеларску књигу са два различита натписа, приказа и предговора. Отуда дакле Шафарик спомиње споменуту књигу Аврама Максимовића с друкчијим натписом него што је у библијографији Стојана Новаковића. Отуда и ми поједини имамо једни са оваквим натписом, а други са друкчијим натписом једну исту пчеларску књигу од Аврама Максимовића“.

Први српски пчелар – писац, просветни радник, свештеник и узорни економ, Аврам Максимовић родио се у Сомбору 9. септембра 1772. године „у простој и сиромашној кући својих родитеља, који су по занату били опанчари. Оцу му је било име Дамјан, а матери Јелена; осим Аврама имали су још једнога сина Јефту, који после од оца прими занат, а Аврам је учио школе“.

Аврам Максимовић је у Сомбору завршио главну (основну) школу и Мразовићеву Норму, која је као тромесечни течај од 1. маја 1778. била прва институција за припремање учитеља у Срба и јужнословенских народа

уопште, а потом Богословију у Сремским Карловцима.

Када се из Сремских Карловаца вратио кући, „оде у Сечуј и ту се ожени; тада му је било 17 година, а узео је девојку од 28 година; са њоме је имао петоро деце, два сина и три кћери; кћери је разудао а синове даде на школе, од којих старији Урош као правник умре још од 18 година, а млађи Гавра сврши богословију и постане учитељем у Сомбору“.

Зајаконио се 1790. године у Новом Саду и исте године постане учитељ и ђакон у Старом Сивцу, где је службовао до 1794. године, када је постављен за пароха у Леђену, данас Риђици на српско-мађарској граници.

Тамо је у врту спахије Ковача заволео баштованство, воћарство и пчеларство, коме је поклатио особиту пажњу.

Када је 1803. године премештен у Сомбор, за пароха Светођурђевог храма, купио је 14 јутара земље иза чарде на путу Сомбор – Светозар Милетић према Суботици и на том земљишту подигао башту, воћњак са расадником и шуму са пчелињаком.

Његов лепо уређен и редовно одржаван посед био је школа за воћарство и пчеларство. То је била угледна економија која је несумњиво допринела развоју пољопривреде сомборског краја.

Аврам Максимовић је знао и латински, руски, немачки и мађарски језик. Превео је књигу др Лудвига Митерпахера о пчеларству и послао је митрополиту Стефану Стратимировићу на оцену. Стратимировић му је уместо оцене из своје библиотеке послао неколико књига о пчеларству с препоруком да из свих извади оно што је најбоље, јер ће књига тако написана бити далеко боља него ако се држи само једног аутора.

Тако је настала прва српска књига о пчеларству „Пчелар“ односно „Нови пчелар“. Максимовић је тим изванредним делом бесумње узео првенство оснивача пчеларске литературе у нас.

У рукописима су му остали *Мала економија школска, Травник српски, Штудија о производњи, сађењу дудова и држању свилених буба...*, заједно са епископом Платоном (Атанацковићем), као и повећи број проповеди које је на разне пригодне дане народу говорио.

Аврам Максимовић је имао и веома значајну улогу у историји Сомборске учитељске школе. Он је дао иницијативу и залагао се да Препарандија из Сентандреје, 1816. године, пређе у Сомбор и да добије одговарајућу зграду. Максимовић је од 1829. до смрти био вероучитељ у Учитељској школи.

Тридесетих година деветнаестог века, када је ова школа преживљавала велику кадровску кризу (смрћу Уроша Несторовића и одласком Павла Атанацковића због замонашења (потоњи Платон, владика будимски и епископ бачки) и Димитрија Исаиловића због одласка у Србију (у Београду је постао оснивач и професор Више школе - Прве српске гимназије, и био приватни учитељ код кнеза Милоша), Максимовић је са још двојицом учитеља сачувао прву српску Учитељску школу.

Поводом 75-годишњице најстарије установе за образовање учитеља у Срба, славни педагог Никола Ђ. Вукићевић је на прослави изрекао и ове речи:

„У ово најнезгодније време по српски педагогијум, сачувао је од коначне пропасти овај просветни завод други катихета његов Аврам Максимовић, заслужни парох сомборски, који је као једини професор са два привремена заменика Мојсијем Игњатовићем, учитељем реалне школе новосадске, и Гавром Максимовићем, учитељем сомборским, придржавао у животу учитељску школу и наставу у њој док нису наступили за њу бољи дани“.

Максимовић је био међу 72 иницијатора и оснивача знамените Српске читаонице у Сомбору, када је на оснивачкој скупштини 24. марта 1845. изабран за првог председника, коју је дужност обављао до смрти.

Умро је у Сомбору 13. јула 1845. године, а сахрањен је на Великом сомборском православном гробљу на којем почива заједно са великанима попут песника Лазе Костића, сликара Милана Коњовића и врхунских педагога Аврама Мразовића и Николе Ђ. Вукићевића.

Пиређивач овог издања, протојереј у Коцељеви Милош Антонић, признати је пчелар.

Рођен је 4. септембра 1961. године у Бресници код Коцељеве, где је завршио основну школу, а Богословију у Сремским Карловцима.

Пчеларством се, као изузетно цењени стручњак, бави скоро 25 година.

Како сам каже, имао је срећу да му је учитељ пчеларства био један од најiskusнијих подгорских пчелара Цветин Саватић из Скадра код Пецке. Зато је њему и посветио ову књигу: „Њему сам вечити дужник што ме је упознао са тајнама пчеларства и поклонио ми већи део своје богате пчеларске библиотеке“.

Такође истиче несебичну велику подршку и драгоцену помоћ породице - супруге Драгице и кћерки Весне и Јасне.

Пчелињак му је у сталном развоју, сада има око 100 пчелињих друштава (60 Фарарових и 40 ДБ кошница). Пчелињак сели на више паша у току године, а на уму има знамениту мисао - поменуто у овој књизи - да „на осовини роди мед“.

Члан је и секретар Свештеничког и монашког друштва пчелара Епархија шабачке, члан Удружења пчелара општине Коцељева и других пчеларских друштава.

Био је у Извршном одбору Савеза пчеларских организације Србије од 2004. до 2006. и председник Комисије за признања СПОС-а. Добитних је многих високих признања на престижним пчеларским изложбама, као и Златне медаље „Заслужни пчелар“, Дипломе „Проф. Јован Живановић“ и Повеље СПОС-а.

Био је члан Уредништва угледног београдског часописа „Пчелар“ 2007/8. године.

Велико интересовање и труд улаже у проучавање историје пчеларства о чему објављује веома занимљиве и читане рукописе. Има изванредан сајт на ИНТЕРНЕТУ: www.pcelarm.com

За ову прилику желим да наведем лепе речи уваженог проте Милоша Антонића, објављене на његовом Сајту:

„Имао сам срећу да ми до руке дође наша прва књига о пчеларству „Нови пчелар“, штампан у Будиму 1810. године, коју је написао парох сомборски Аврам Максимовић. Поменуто књигу, као и предлог да је преведем, добио сам од уваженог Господина Првослава Нешића, тадашњег уредника часописа “Пчелар” и секретара Савеза пчеларских организација Србије. Била ми је част и задовољство да ту књигу са славено-српског преведем на наш данашњи говорни језик и ако Бог да, захваљујући великим љубитељима књиге и

историје из Сомбора, превод те књиге старе скоро 200 године ускоро би требало да угледа светлост дана“.

С радошћу вам, драги читаоци, предајемо ову јединствену књигу.

По први пут, након 1810. године, имамо наново одштапаног „Пчелара“, односно “Новог пчелара“, у оригиналном слогу на славеносрпском језику.

Након дугог времена скрајнута књига се, по први пут, појављује у специјалном фототипском издању, упоредо на славеносрпском и српском језику.

Иначе, славеносрпски језик је у борби за опште-српски језички стандард био главни такмац језику који је уобличио српски реформатор Вук Караџић.

Средином XIX века обим употребе славеносрпског језика почео је да се осетно смањује, да би после 1870. потпуно нестао из јавне употребе.

Овде је моменат да се каже да је рукопис прве пчеларске књиге у нас изузетан, кроз користан, драгоцен и високо стручан.

Реченице Аврама Максимовића су садржајне, сугестивне, чињеницама набијене.

Стил му је одличан.

За модерно доба и за исто такве читаоце оригинал „превода“ Милоша Антонића велики је добитак, прави је дар.

То је заиста зналачки и префињено урађен посао, који ће бити на корист, и радост надам се, пчеларима, пчеларским организацијама и њиховим листовима, новинарима, стручњацима и заљубљеницима у српски језик и његову историју, ученицима, студентима и научним радницима. На корист свима који воле природу и чуда мајке природе, који обожавају мале, прелепе, моћне пчелице и њихове здраве производе, јер - како је то у Занимљивостима објавила престижна „Политика“ - *за један килограм меда пчеле морају да покупе некипар са четири милиона цветова и пређу пут четири пута дужи од земљиног обима*. И - на велику корист наше културне и просветне јавности и наше Српске православне цркве.

Благоје Свркота